

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย เรื่อง ผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ศึกษากรณี ชุมชนประมงพื้นบ้านบางแห่งของจังหวัดปัตตานี สัญญาเลขที่ RDG58S0026 มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ ศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีและเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชนระหว่างกลุ่มคนต่างๆในประเด็นด้านผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่อชุมชนตนเองอันจะนำไปสู่การร่วมกันเรียนรู้และปรับใช้ข้อมูลอย่างเหมาะสมต่อไป

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า

(1) ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีสามารถจำแนกได้เป็น 2 ด้าน คือ ผลกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบ ซึ่งสรุปได้ว่า

- ผลกระทบด้านบวกจากการเคลื่อนย้ายแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีประกอบด้วย

- การมีงานทำ คือ การมีงานทำที่สอดคล้องกับทักษะ ความสามารถของผู้ที่อพยพไปทำงาน
- การมีรายได้ สำหรับการดำรงชีวิตทั้งของตนเองและครอบครัว

- ผลกระทบด้านลบจากการเคลื่อนย้ายแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีประกอบด้วย

- ภาวะหนี้สิน ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการไปหยิบยืมเงินจากเพื่อนบ้านหรือเจ้าของเรือเพื่อนำมาใช้จ่ายภายในครัวเรือน ซึ่งเป็นผลกระทบด้านลบที่หนักในลำดับต้นๆที่จะนำไปสู่การเกิดปัญหาอื่นๆตามมา ทั้งการทะเลาะเบาะแว้งกันในครัวเรือน การทะเลาะเบาะแว้งกับเพื่อนบ้านที่ไปยืมเงินมา

- การไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาในระบบ เนื่องมาจากบุตรหลานที่จบการศึกษาในระดับสูงไม่สามารถหางานทำได้ในทั้งในจังหวัดปัตตานีและจังหวัดใกล้เคียง จึงเลือกไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย จึงทำให้ผู้ปกครองไม่นิยมส่งบุตรหลานให้เรียนต่อตามระบบในระดับที่สูงขึ้น

● ผลกระทบในมิติทางสังคม มีอยู่ 2 ระดับ คือ

■ ผลกระทบในระดับครอบครัว ในเรื่องการเลี้ยงดู อบรมขัดเกลาบุตรหลานซึ่งส่วนใหญ่จะปล่อยให้ป็นหน้าที่ของคนรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย เป็นหลัก ในขณะที่ความเป็นจริงกลุ่มผู้สูงอายุเหล่านี้ก็ไม่สามารถดูแลบุตรหลานของตนเองได้อย่างเต็มที่ ทำให้เด็กเยาวชนไม่ค่อยเชื่อฟัง และส่วนใหญ่เยาวชนจะติดเพื่อนมากขึ้น มีการนัดหมาย พบปะกันได้รวดเร็วขึ้นผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่

■ ผลกระทบในระดับของชุมชน เกิดขึ้นจากที่กลุ่มคนที่ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย เมื่อกลับมาเยี่ยมบ้านที่ชุมชนประมงพื้นบ้านพวกเขาจะไม่ค่อยพูดคุย ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนๆ ในชุมชนที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน และมักจะรวมกลุ่มเฉพาะเพื่อนๆ ที่ไปทำงานในร้านอาหารที่มาเลเซียด้วยตนเองเท่านั้น อีกทั้งได้นำการแต่งกายตามแฟชั่นของหนุ่มสาวที่ประเทศมาเลเซีย ทั้งการแต่งตัวตามสมัยนิยมที่อาจจะดูไม่เหมาะสม มีการนิยมใช้สิ่งของส่วนตัวที่มีราคาแพง ทั้งเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย โทรศัพท์ รถยนต์ และการนิยมสูบบุหรี่นอก และคนที่ทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่จะมีการทดลองใช้สารเสพติดจากการชักชวนของผู้ที่ทำงานบนเรือเหมือนกันทำให้บุคคลเหล่านี้ติดยาเสพติดจนท้ายที่สุดก็ไม่สามารถเหลือเงินเก็บส่งกลับไปให้ครอบครัวที่อยู่ทางบ้านได้

(2) วิธีคิดของสมาชิกในชุมชนประมงพื้นบ้านต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

วิธีคิดของชาวประมงพื้นบ้านต่อผลกระทบที่อาจจะเกิดจากการไปทำงานที่มาเลเซีย คือ สมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านจะต้องรู้เท่าทันและสามารถตั้งรับกับสถานการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่อไปทำงานที่มาเลเซีย เช่น ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเดินทาง (Passport), ปัญหาการไม่มีใบอนุญาตทำงาน (Work permit), ปัญหาในเรื่องปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต เช่น อาหารการกิน ที่พัก เครื่องนุ่งห่มและการรักษาพยาบาล, ปัญหาการค่าใช้จ่ายที่สูง, ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง ความขัดแย้งในการทำงาน, ปัญหาการลักเล็กขโมยน้อยและปัญหาการไม่สามารถขอใบอนุญาตผู้ประกอบการร้านอาหารได้ด้วยตนเอง

ซึ่งปัญหาเหล่านี้ผู้ไปทำงานส่วนใหญ่จะต้องประสบ ฉะนั้นทางชุมชนจะต้องมีการสร้างการเรียนรู้ และให้ข้อมูลกับผู้ที่ต้องการไปทำงานว่าควรปฏิบัติอย่างไรบ้าง และต้องมีการปรับตัวอย่างไรต่อสถานการณ์ต่างๆ เช่น การปรับตัวเพื่อสร้างเสริมทักษะการทำงานในร้านอาหารและบนเรือประมง, การปรับตัวในเรื่องการสื่อสาร, การปรับตัวในเรื่องเวลาการทำงานและการพักผ่อน, การปรับตัวในเรื่องปัจจัย 4 ทั้งในด้านการรับประทานอาหาร การพักอาศัย เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มและการรักษาพยาบาลและการปรับตัวในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์ การรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่ายของร้านอาหารที่มาเลเซีย

(3) การสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จังหวัดปัตตานี ผ่านโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน

โรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน เป็นเวทีปฏิบัติการของการนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีและที่ได้มีการศึกษา รวบรวม จัดระบบ ประมวล ความรู้มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มีความรู้ทั้งมากและน้อยมาถ่ายทอดให้กันและกัน และเป็นเวทีที่ผู้ที่ต้องการเรียนรู้ได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างอิสระ

ลักษณะการเรียนรู้ผ่านโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน มีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานให้เกิดความรู้, การเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในเรื่องการอพยพย้ายถิ่นและการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน (Research –Based Learning)

วิธีการสร้างการเรียนรู้ในโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน จึงประกอบด้วย

- การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่มีพื้นฐานจากความสนใจ ความเพียรพยายาม
- การเรียนรู้จากผู้อื่น เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ทั้งการเรียนรู้ที่มีรูปแบบและไม่มีรูปแบบจากบุคคล กลุ่มบุคคลที่ใกล้ชิดด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัว
- การสนทนากลุ่ม เป็นการสร้างพื้นที่ให้มีการสื่อสารระหว่างกันโดยใช้การพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเพื่อเป็นพื้นฐาน
- การศึกษาดูงาน เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง
- การเรียนรู้โดยใช้สื่อการเรียนรู้ เพื่อให้บุคคลทั่วไปเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวดังกล่าวเหล่านั้น